

2021-03-16

dnr 6.2.1-2020-1701

Regeringen

n.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över promemoria med förslag om ny beslutsordning för statens försäljning av mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen

Ert diarienummer: N2020/01325

Sammanfattning av förslaget

I promemoria föreslås att den prövning som regeringen gör i dag innan staten säljer mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen, ska flyttas från regeringen till Statens fastighetsverk. De principer som har legat till grund för regeringens prövning och som har fastslagits i framförallt tre budgetpropositioner, föreslås förtydligas och komma till uttryck i en ny förordning.

Innan Statens fastighetsverk beslutar om att godkänna en ansökan ska verket höra bl.a. berörd sameby, berörd länsstyrelse och Sametinget. Tidigare har Statens fastighetsverk begärt in yttranden från Jordbruksverket och länsstyrelsen innan ärendet lämnats till regeringen för beslut. Länsstyrelsen har i regel begärt in yttrande från berörd sameby.

Möjligheten att ge tillstånd till försäljning utvidgas genom att fastighetsförvaltande myndighet som på eget initiativ vill sälja mark till den som inte har någon nyttjanderätt till det berörda markområdet.

Girjasdomen

Regeringskansliet uppdrog den 11 oktober 2019 åt rådmannen Jonas Manole att biträda Näringsdepartementet med att utreda frågor kring beslutsordningen för ärenden om försäljning av statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Förslaget presenterades i april 2020. Mellan dessa datum kom Högsta domstolens dom i Girjasålet. Utredningen nämner domen, men saknar en analys av vilken eventuell påverkan Högsta domstolens uttalanden har vad gäller försäljning av den aktuella marken.

Sametingets inställning

Stora delar av den i remissen aktuella marken har under de senaste decennierna genomgått många förändringar, bland annat genom att mark har ianspråktagits för nya ändamål. I remissen beskrivs att nya företagsetableringar har tillkommit och de många företag som bedriver verksamhet i dessa områden är beroende av mark, t.ex. jakt- och fisketurism, sport- och naturupplevelser etc. Sametinget anser att det mot bakgrund av de olika exploateringar

som skett, sker och planeras ske inom åretrunt-markerna, är viktigt att skyddet för rennäringen inte försvagas på något sätt.

Sametinget anser därför att de samiska intressena bör ges tydligare utrymme vid bedömningen om en försäljning medför eller riskerar att medföra olägenhet för renskötseln och att principen om fritt och på förhand informerat samtycke ska tillämpas på beslut om försäljning av mark som omfattas av förslaget.

I linje med regeringens praxis på området och beaktande av rennäringen som ett allmänt intresse, bör det föreligga presumption mot ett tillstånd till försäljning om marken ligger inom område som är utpekad som riksintresse för rennäringen. Sametinget avstyrker utvidgade möjligheter till försäljning av mark som omfattas av förslaget.

Sametinget anser att de föreslagna reglerna om överklagande är väl motiverade och avgränsade.

Sametinget har vidare synpunkter på hur köpeskillingen vid ett friköp hanteras.

Utredning om en ny rennäringslag

Regeringen har inlett arbetet med en ny rennäringslag. Inför en ny rennäringslag ska samebyarnas rätt att göra upplåtelser av jakt och fiske på samebyarnas året-runtmarker utredas. Även andra nyttjanderätter bör utredas. Generellt är det därför anledning att vara mycket restriktiv med agerande och förändringar som riskerar att minska samebyarnas inflytande eller rättigheter rörande dessa marker. Intrång och upphörande av renskötselrätten ska analyseras med utgångspunkt i nationell och internationell rättsutveckling. En försäljning av mark inom renskötselområde är i olika grad ett intrång i renskötselrätten. Försäljningen leder till att staten förlorar rådighet över marken, men även över de jakträttigheter som är knutna till fastigheten. En fråga som snarast måste klargöras är om en försäljning kan ske utan att det påverkar rätten till fiske och småviltjakt, i vart fall inom det område där det är klarlagt att samebyn har ensamrätt gentemot staten att upplåta densamma.

Kriterierna

Författningsförslaget föreslår att tillstånd till försäljning får ges till fysiska och juridiska personer som bor eller planerar att bo på platsen permanent eller bedriver näringsverksamhet på marken eller planerar att bedriva näringsverksamhet långsiktigt. Tillstånd ska också kunna ges till sökande som "sedan mycket lång tid tillbaka har en stark personlig anknytning till platsen ifråga". Befintlig nyttjanderätt krävs i dessa situationer.

Om det finns särskilda skäl föreslås att tillstånd får ges trots att sökanden inte har någon nyttjanderätt till det berörda markområdet samt om en fastighetsförvaltande myndighet på eget initiativ vill sälja mark till den som inte har någon nyttjanderätt till det berörda markområdet.

Sametinget konstaterar att kriterierna ger utrymme för tolkningar och i sig inte tar hänsyn till rennäringens förutsättningar.

Sametinget fäster särskild uppmärksamhet på författningsförslagets 8 § 2 st.

Om det finns särskilda skäl, får tillstånd ges till en fastighetsförvaltande myndighet som på eget initiativ vill sälja mark till den som inte har någon nyttjanderätt till det berörda markområdet.

Denna situation, till skillnad från övriga situationer då tillstånd till försäljning får ges, bygger på tidigare propositioner. Det nya förslaget saknar ett resonemang kring syftet och eventuella konsekvenser för rennäringen och samisk markanvändning. Sametinget avstyrker således att tillstånd ska få ges fastighetsförvaltande myndighet som på eget initiativ vill sälja mark till den som inte har någon nyttjanderätt till det berörda markområdet.

Avsevärd olägenhet

Tillstånd till försäljning får inte ges om en försäljning medför eller riskerar att medföra avsevärd olägenhet för renskötseln, eller om andra särskilda skäl talar emot en försäljning.

Begreppet "avsevärd olägenhet" är i sammanhanget hämtat från 32 § RNL, som stadgar att upplåtelse inte får ske om det kan innebära avsevärd olägenhet för renskötseln. En övervägande del av de markområden som kommer i fråga är redan upplåtna. En avvägning om upplåtelsen innebär en avsevärd olägenhet i således redan gjorts, vart fall i teorin. Det är dock viktigt att poängtera att en olägenhetsbedömning i en försäljningssituation är mycket annorlunda än den som görs inför en upplåtelse. Oavsett de föreslagna kriterierna för friköp, innebär ett friköp både i teori och praktik att köparen kan bruka marken fritt, i den utsträckning som lagen medger. Det måste därför finnas en stor säkerhetsmarginal och acceptans för att även en nyttjanderätt som tidigare inte gett upphov till olägenhet för rennäringen kan riskera att medföra avsevärd olägenhet för renskötseln och därför vara olämplig för ett friköp.

Kommunikation

Enligt förslagets 10 § ska Statens fastighetsverk, innan beslut fattas, höra berörd sameby, länsstyrelsen och Sametinget. Om det behövs ska även Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket höras. Om det med hänsyn till områdets läge eller beskaffenhet eller av andra skäl är troligt att en annan myndighet kan behöva egendomen eller att den behövs för intressen som den myndigheten ska bevaka, ska samråd ske med den myndigheten.

Sametinget anser att det är lämpligt att berörd sameby och Sametinget hörs direkt av beslutsfattande instans.

Sametinget anser att bestämmelsen bör kompletteras med en uttrycklig bestämmelse om att tillstånd inte kan ges om en majoritet av parterna i första meningen avstyrker tillstånd till friköp.

Avgift

Den mark som i de övervägande fallen skulle bli aktuell för en försäljning är upplåten med stöd av 32 § RNL. Upplåtelsen sker mot avgift, om ej särskilda skäl föreligger (34 § 1 st RNL). Avgiften betalas vanligtvis årsvis och delas mellan samefonden och berörd sameby. Vid en

försäljning tillfaller köpeskillingen staten, via Statens fastighetsverk. Undantaget är försäljningar i Jämtland där köpeskillingen tillfaller samefonden. Konsekvensen för samebyn och det samiska folket blir således att intrånget potentiellt ökar, men intäkter till berörd sameby och samefonden uteblir. Ordningen är densamma oavsett om det är regeringen eller annan myndighet som beslutar om försäljning. Sametinget anser att avgiftsfrågan snarast bör regleras till fördel för samebyar och samefond.

Övrigt

De geografiska områden som i förslaget benämns "statens mark" alt. "statligt ägd mark" bör benämnas "mark som staten anser sig äga" alt. "mark som står under statens omedelbara disposition". Äganderätten till all mark inom det område som berörs av förslaget är ur ett samiskt perspektiv inte klarlagd. Utredningens rubrik beskriver dock väl vad frågan handlar om.

Yttrandet har beslutats av Lars-Ove Sjajn, chef för rennäringsavdelningen, efter föredragning av jurist Ellen Blind.

Lars-Ove Sjajn

Ellen Blind

Čujuhus/adress

Sámediggi/Sametinget
Box 90
981 22 GIRON/KIRUNA

Telefovdna/telefon

0980 - 780 30 (växel)

e-post: kansli@sametinget.se

Guossuhančujuhus/besöksadress

Adolf Hedinsvägen 58

www.sametinget.se
Org.nr.: 202100-4573